

Uluslararası Sözleşme ve Kanunlarımıza Göre Biber Gazı Kullanımı

IOC (OC="Oleoresin Capsicum"), kapsikum familyasından biber bitkisinin içinde bulunan, tahriş edici nitelikli kimyasal bir maddedir. Biber öğütülerek kapsaisin elde edilir. Biber gazı, kapsaisinin doğal bir çözücüsü sulandırılıp ardından buharlaştırılması sonucu elde edilen balmumu kıvamında reçinenin uygun bir emulsifer ile karıştırılmasıyla ortaya çıkan sıvıya verilen isimdir. Sprey ve mermi şeklinde kullanımı olan biber gazının, maruz kalan kişide; göz, solunum sistemi, kalp ve damar sistemi, karaciğer, cilt ve üreme organlarında erken ve geç dönemde çeşitli hastalıklara yol açtığı bilinmektedir. Toplumsal olayları denetim altında tutmakta, savaşlarda kullanıldığı gibi bireysel savunma amaçlı da kullanılmaktadır.¹

BİREYSEL SAVUNMA AMAÇLI KULLANIM

Bireysel savunma amaçlı kullanımı Amerika Birleşik Devletleri'nin bazı eyaletleri, Hollanda, Belçika, Almanya, Fransa, Avusturya, İsviçre gibi ülkelerde yasaklanmış olan biber gazı, Türk Ceza Kanunu'na göre, "Yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler" kapsamında değerlendirilen bir silahtır.²

Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin kararına göre bireysel savunmada kullanılan ve bireyi yaralayan, acı çekmesine sebep olan biber gazı, "silahla kasten yaralama" suçu kapsamında değerlendirilir ve cezası, iki yıldan beş yıla kadar haptistir.³

¹Genel bilgiler.

²5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 6. (1) f) 5. Maddesi.

³Yargıtay 3. Ceza Dairesi'nin "İstanbul Tuzla'da Mustafa Y." Kararı. <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/08/23/yargitay-cantadaki-biber-gazi-silahtir-dedi>

SAVAŞLARDA VE TOPLUMSAL OLAYLARI DENETİM ALTINDA TUTMAKTA KULLANIM

Türkiye, 13 Ocak 1993 tarihinde, Birleşmiş Milletler tarafından imzaya açılan "Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretimiminin, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile ilgili Sözleşme"yi (KSS) aynı tarihte imzalamıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 4/4/1997 tarihli ve 4238 sayılı Kanunla onaylanmasını uygun bulması ve Bakanlar Kurulunun 29/4/1997 tarihli ve 97/9320 sayılı kararnamesi ile onaylanması üzerine 3/5/1997 tarihli ve 22978 sayılı 1. Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Ülkemiz, sözleşmeye ilişkin onay belgesini 12 Mayıs 1997 tarihinde depozitör makam Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne tevdi etmiş ve 11 Haziran 1997 tarihinde sözleşmeye taraf olmuştur.

Sözleşme'nin ana fikri, kimya alanında elde edilen başarıların, yalnızca insanlığın yararına kullanılması gerekliliği üzerinedir.

Sözleşme'nin; "Bütün Taraf Devletlerin ekonomik ve teknolojik gelişmesini güçlendirmek için, bu Sözleşmeyle yasaklanmayan amaçlarla, gerek kimyasal maddelerin serbest ticaretini, gerek kimyasal faaliyetler alanında uluslararası işbirliğini ve bilimsel ve teknik bilgi alışverişini geliştirmek" hedefi, ayrıcalıklı haller ortaya koymaktadır.

Sözleşme'nin ana fikri ile hedefleri arasında çelişki mevcuttur.

Sözleşme madde 1, Genel Hükümler'i içermektedir. Bu maddenin 5. Fıkrası, "Taraf Devletlerden her biri toplumsal olayları denetim altında tutmakta kullanılan gereçleri bir savaş yöntemi olarak kullanmamayı taahhüt eder." şeklinde düzenlenmiştir.

Sözleşme madde 2, Tanımlar ve Ölçütler'i içermektedir. Bu maddenin 7. Fıkrasına göre, "Toplumsal Olayları Denetim Altında Tutmakta Kullanılan Gereçler"; a) Sözleşme'nin eki listelerinde gösterilmeyen, b) insanlarda, kimyasal maddeye maruz kaldıktan kısa bir süre sonra ortadan kaybolan, c) duyuşal tahriş veya güçsüz kılıcı fiziksel etkileri süratle meydana getirebilen herhangi kimyasal maddelerdir.

Biber gazı, SÖZLEŞMENİN EKİNDE MEVCUT OLMAMAKLA SAVAŞLARDA KULLANIMI YASAKTIR.

Sözleşme'nin Türkiye'de iç hukuk normuna çevrilmesi ise neredeyse dokuz yıl sonra gerçekleştirilmiştir. İlgili yönetmeliği ise bir yıl sonra hazırlanabilmiştir.

Kimyasal Silahlar Sözleşmesi (KSS)'nin VII. Maddesi çerçevesinde Dışişleri Bakanlığı'nca hazırlanan ve 14 Aralık 2006 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda kabul edilerek kanunlaşan 5564 sayılı "Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretimi, Stoklanması ve Kullanımının Yasaklanması Hakkında Kanun" 21 Aralık 2006'da yürürlüğe girmiştir.

Kanun, KSS'nin ulusal düzeyde tam olarak uygulanmasına olanak sağlayan cezai ve idari düzenlemeleri kapsamaktadır.

Kanun, madde 2-f) "Tanımlar" yasaklanmamış amaçları; "Sınaî, tarımsal, bilimsel araştırmayla ilgili, tıbbî, farmasötik veya diğer barışçı amaçlara yönelik etkinlikleri; toksik kimyasal maddelere karşı korunmayla ve kimyasal silahlara karşı korunmayla doğrudan doğruya ilişkili olan amaçları; kimyasal silahların kullanımıyla ilişkili olmayan ve kimyasal maddelerin zehirli özelliklerinin bir savaş yöntemi olarak kullanımına bağlı olmayan askerî amaçları; iç karışıklıkların bastırılması da dahil olmak üzere asayişin sağlanmasıyla ilgili amaçları," şeklinde düzenlemiştir.

Kolluğun kendi yurttaşına karşı kullandığı Biber Gazı, sözleşme ve Kanun'la YASAKLANMAMIŞ AMAÇLAR KAPSAMINDADIR.

Kanun, madde 2-b) "Tanımlar" kimyasal silahı; "Bu Kanunla yasaklanmayan amaçlarla kullanıldıkları ve cins ve miktarlarının bu amaçlarla tutarlı olduğu durumlar hariç olmak üzere, toksik kimyasal maddeler ve bunların prekürsörlerini ..." olarak tanımlamaktadır.

Kolluğun kendi yurttaşına karşı kullandığı Biber Gazı, KİMYASAL SİLAH DEĞİLDİR.

Kanun, madde 2-c) "Tanımlar", "Kökenine veya üretim biçimine ve tesislerde, savaş gereçlerinde veya bir başka yerde üretilmelerine bağlı kalmaksızın, yaşam süreçleri üzerindeki kimyasal etkisi yoluyla, insanlarda veya hayvanlarda ölüme, geçici veya daimi engelliliğe neden olabilecek ve bu Kanunun eki cetvellerde yer alan kimyasal maddeleri" toksik kimyasal madde olarak düzenlemiştir.

Biber Gazı, TOKSİK KİMYASAL MADDE DEĞİLDİR.

Kanun, madde 2-e) "Tanımlar", toplumsal olayları denetim altında tutmakta kullanılan gereçleri, "Bu Kanuna ekli cetvellerde gösterilmeyen, insanlarda, kimyasal maddeye maruz kaldıktan kısa bir süre sonra ortadan kaybolan, duyuşal tahriş veya güçsüz kılıcı fiziksel etkileri süratle meydana getirebilen herhangi bir kimyasal madde" olarak tanımlanmıştır.

Biber Gazı, TOPLUMSAL OLAYLARI DENETİM ALTINDA TUTMAKTA KULLANILAN GEREÇLER KAPSAMINDADIR.

Soru önergesine 29 Mart 2012 tarihli cevapta, 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nun 16. Maddesi ve Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 25.c. Maddesine ve Sözleşme'ye atıfta bulunularak, Türkiye'de göz yaşartıcı gaz (biber gazı) silahları ve mühimmatları kullanıldığı, biber gazının güvenlik kuvvetleri tarafından toplumsal olaylara müdahale amacıyla kullanıldığı ve biber gazının insan sağlığı üzerinde kalıcı etki bırakmadığı saikiyle hareket edildiği bildirilmiştir.⁴

Amerika Birleşik Devletleri, 9. Temyiz Mahkemesi'nin kararına göre, "Devlet'in pasif protestoculara karşı biber gazı kullanımı, bireyin anayasal korunma hakkını ihlal eder."⁵

Bununla birlikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) polisin bir güç aracı olarak biber gazı kullanımını kabul etmektedir. Ancak, AİHM'in uygulamaya dair bazı genel kabulleri oluşmuştur.

BİBER GAZI KULLANIMINDA AİHM GENEL KABULLERİ⁶

AİHM, biber gazının, Kimyasal Silahlar Sözleşmesi'nin Ek'inde sayılan zehirli kimyasallar maddelerden olmadığına işaret etmekle birlikte, kullanılmasının solunum sorunları, bulantı, kusma, göğüs ağrısı, gözler-

de ve deride rahatsızlıklara yol açabildiğini kabul etmektedir.

İşkence ve kötü muamele yasağı ve özel yaşama saygı gösterilmesi hakkı kişinin fiziksel ve zihinsel bütünlüğünü koruyan haklardır.

Kolluk gücü görevlileri, sadece durumun kesin olarak gerektirdiği zamanda ve görevlerinin ifasının gerekli kıldığı ölçüde kuvvet kullanabilirler.⁷

Hukuka uygun olarak kuvvet kullanılması kaçınılmaz hale geldiği zaman, kolluk güçleri görevlileri; a) Bu tür araçların kullanımına sınırlı olarak başvuracak ve suçun ağırlığı ve gerçekleştirilmesi hedeflenen meşru amaç ile orantılı biçimde tasarrufta bulunacaklardır, b) Zararı ve yaralanmayı asgariye indireceklerdir ve insan yaşamına saygı gösterecek ve koruyacaklardır, c) Yaralanan ya da uygulamadan etkilenen kişilere, mümkün olan en erken zamanda destek verilmesini ve tıbbi yardımda/müdahalede bulunulmasını temin edeceklerdir.⁸

Öldürücü nitelikte olmayan etkisizleştirici silahların temini ve dağıtılması hususu, olaylarla ilgisi bulunmayan kişilerin zarar görmeleri riskini asgariye indirebilmek amacıyla dikkatli şekilde değerlendirilmelidir.⁹

İç siyasi istikrarsızlık ya da herhangi bir başka kamusal tehlike hali gibi istisnai şartlar, bu temel ilkelere herhangi biçimde ayrılmayı haklı göstermek üzere ileri sürülemez.¹⁰

Evrensel İnsan Hakları Bildirisinde ve Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinde yer alan ilkeler uyarınca herkesin hukuka uygun ve barışçıl nitelikli toplantılara katılmasına izin verilmiştir.¹¹

Yasadışı olmakla birlikte şiddet unsuru içermeyen toplantıların dağı-

⁴CHP Tunceli Mv.HÜSEYİN AYGÜN'ün, 7/3454 Esas No'lu, 24/01/2012 Başkanlığa geliş tarihli soru önergesine İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin tarafından verilen 29 Mart 2012 tarihli cevap yazısı.

⁵Headwaters v. County of Humboldt, (9th Cir. No. 98-17250, 2000).

⁶AİHM kararlarından gösterilen gerekçeleriyle (dayanaklarıyla) derlenmiştir.

⁷Gereççe: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen 1979 tarihli "Kolluk Güçleri Görevlilerinin Davranışlarına İlişkin Kurallar Madde 3.

⁸Gereççe: Birleşmiş Milletler Kolluk Güçleri Görevlileri Tarafından Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkeler Madde 5.

⁹Gereççe: Birleşmiş Milletler Kolluk Güçleri Görevlileri Tarafından Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkeler Madde 3.

¹⁰Gereççe: Birleşmiş Milletler Kolluk Güçleri Görevlileri Tarafından Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkeler Madde 8.

¹¹Gereççe: Birleşmiş Milletler Kolluk Güçleri Görevlileri Tarafından Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkeler Madde 12.

tılmasında, kolluk güçleri görevlileri kuvvete başvurmaktan kaçınacaklardır, ya da bunun uygulanabilirliği bulunmayan hallerde bu tür kuvvet kullanımını gereken asgari ölçüyle sınırlı tutacaklardır.¹²

Biber gazının kullanılacağına dair önceden uyarma şartı mevcuttur.

SONUÇ

Toplumsal olayları bastırmak için kolluğun yurttışa karşı biber gazı

kullanımı, uluslararası ve ulusal hukuka uygundur ancak, biber gazı savışlarda ve bireysel savunmada kullanılamaz.

Toplumsal olayların bastırılmasında kullanım ise koşullara bağılı olarak değerlendirilmektedir; a) Gereklilik (son çare), b) Orantılılık, c) Müdahale için şiddet kullanımı şartı aranır, d) Çevrede bulunan üçüncü kişilerin etkilenmemeleri için tedbir alınması, e) Sağlık görevlilerinin

bulundurulması, ve f) Önceden haber verilmesi.

Yanısıra biber gazının, iç mekanlarda, bireylerin kaçamayacağı dış mekanlarda kullanımı ile yakın mesafeden birey hedef alınarak ateşlenmesi, helikopter gibi vasıtalarla herkesin etkileneceğı şekilde spreyleneşmesi suç teşkil eder.¹³

¹²Gerekçe: Birleşmiş Milletler Kolluk Güçleri Görevlileri Tarafından Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkeler Madde 13.

¹³Türk Ceza Kanunu; kasten yaralama (Md. 86), işkence (Md. 94), eziyet (Md. 96), düşünce ve kanaat özgürlüğünü engelleme (Md. 115), genel güvenliği tehlikeye düşürme (Md. 170), zor kullanma yetkisini aşma (Md. 256), görevi kötüye kullanma (Md. 257) suçları.

